

Bogusław Tundzios

Nowości w prawie oświatowym

1. Nowości w prawie oświatowym

Kontynuując wątek, którym zakończyłem tekst w poprzednim numerze „Meritum”, odnotujmy ukazanie się ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 roku o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 205, poz. 1206). Wprowadza ona z dniem 1 września 2012¹ sporo zmian w kilku ustawach – także w Karcie Nauczyciela, a nawet w ustawie z dnia 15 kwietnia 2011 o systemie informacji oświatowej, która zasadniczo wchodzi w życie z dniem 30 kwietnia 2012 (do tej ustawy jeszcze wrócę w dalszej części artykułu).

Zmiany zawarte w Dzienniku Ustaw nr 205 w głównej mierze dotyczą szkolnictwa zawodowego i z pewnością trzeba będzie temu zagadnieniu poświęcić odrębny tekst. Na razie warto zwrócić uwagę na perspektywę znacznego przemodelowania systemu kształcenia zawodowego m.in. poprzez dostosowanie struktury szkolnictwa do nowego modelu kształcenia zawodowego i ustawicznego, zmodyfikowanie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego z uwzględnieniem podziału zawodów na kwalifikacje potwierdzane oddzielnie w procesie kształcenia oraz modernizację podstawy programowej kształcenia w zawodach. Dodajmy jeszcze zmienioną formułę egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe oraz wstrzymanie naboru do liceów uzupełniających, techników uzupełniających oraz liceów profilowanych (które wypadną z systemu). Będzie musiało też zostać wydanych kilkanaście nowych przepisów wykonawczych związanych ze zmianami do poszczególnych artykułów ustawy o systemie oświaty (dotychczasowe zachowują moc prawną w ciągu roku od dnia wejścia w życie powyższej ustawy).

Pozostając w tematyce szkolnictwa zawodowego, sygnalizuję ukazanie się jeszcze dwóch aktów prawnych. Pierwsze to ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 21 lipca 2011 roku w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodzie technik rybactwa morskiego (Dz. U. Nr 194, poz. 1147). Ukazało się również ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 28 września 2011 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie standardów wymagań będących podstawą przeprowadzania egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe (Nr 216, poz. 1275) – dopisane zostały standardy dla następujących zawodów: technik przeróbki kopalin stałych, technik energetyk, technik gazownictwa, technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej, technik tyfłoinformatyk, operator maszyn i urządzeń do przetwórstwa tworzyw sztucznych.

3 listopada weszło w życie ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 4 października 2011 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad i warunków udzielania i cofania zezwolenia na założenie szkoły lub placówki publicznej przez osobę prawną lub osobę fizyczną (Nr 224, poz. 1343). W stosunku do wersji pierwotnej z 2004 roku (Dz. U. Nr 46, poz. 438) zmiana jest niewielka: w § 4 uchylono ust. 2 – w zakresie obowiązku uzyskania pozytywnej opinii kuratora oświaty przed uzyskaniem zezwolenia na założenie szkoły lub placówki publicznej. Zgodnie z obecnym brzmieniem art. 58 ust. 3 ustawy z dnia 7 września 1991 roku o systemie oświaty obowiązek ten jest już bezprzedmiotowy.

Znowelizowane zostało również ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 7 września 2011 roku zmieniające

¹ Z wyjątkiem art. 1 pkt 4 i 13 oraz art. 7 ust. 4, które wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia, oraz art. 1 pkt 31 lit. a w zakresie dotyczącym ust. 3, która wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2013 r.

rozporządzenie w sprawie ramowego programu szkolenia kandydatów na egzaminatorów, sposobu prowadzenia ewidencji egzaminatorów oraz trybu wpisywania i skreślenia egzaminatorów z ewidencji (Dz. U. Nr 216, poz. 1274) – w programach kursów skorygowano sformułowania kilku celów szkoleń, zmieniono nazwę jednego z załączników.

Ponadto wymieniam poniżej kilka wydanych ostatnio przepisów wykonawczych dla szkół i placówek prowadzonych przez resort kultury:

1. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO z dnia 24 sierpnia 2011 roku w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne szkoły i placówki artystyczne dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji (Dz. U. Nr 187, poz. 1118),

2. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO z dnia 28 września 2011 roku w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli szkół artystycznych, placówek kształcenia artystycznego i placówek doskonalenia nauczycieli (Dz. U. Nr 224, poz. 1345),

3. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO z dnia 4 października 2011 roku w sprawie organizacji oraz sposobu przeprowadzania konkursów, turniejów i olimpiad dla uczniów publicznych szkół i placówek artystycznych (Dz. U. Nr 224, poz. 1346) oraz

4. NOWELIZACJA ROZPORZĄDZENIA MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO z dnia 8 kwietnia 2008 roku w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w publicznych szkołach i placówkach artystycznych (Dz. U. Nr 187, poz. 1119).

2. Ustawa o systemie informacji oświatowej

W Dzienniku Ustaw Nr 139, poz. 814 z 5 lipca 2011 roku opublikowana została ustawa o systemie informacji oświatowej, której zapisy będą sukcesywnie wchodzić w życie od 30 kwietnia 2012 roku (początkowo oba systemy – obecny i nowy – będą funkcjonowały równolegle). Nowy

system zakłada stworzenie jednolitego opisu poszczególnych szkół i placówek oświatowych poprzez wprowadzenie Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych (RSPO) oraz gromadzenie danych jednostkowych o poszczególnych uczniach i nauczycielach. RSPO ma obejmować dane dotyczące szkół i placówek oświatowych, takie jak: nazwa, typ szkoły lub placówki, etapy edukacyjne realizowane w jednostce, adres, status publiczno-prawny, określenie organu prowadzącego. RSPO będzie dostępny na portalu Systemu Informacji Oświatowej.

Jednak największa zmiana dotyczy formy gromadzenia tych danych. Obecnie na zewnątrz szkoły wychodzą dane zbiorcze – w ten sposób przechodzą one poszczególne szczeble i na poziomie ogólnokrajowym mają one również formę informacji ogólnych, zbiorczych. Nowa ustawa wprowadza natomiast identyfikację za pomocą numeru PESEL. Tym samym gromadzonym danym nadaje charakter jednostkowy. Według MEN użycie numeru PESEL jako identyfikatora ucznia ma umożliwić w przyszłości także wykorzystanie Systemu Informacji Oświatowej do kontrolowania i egzekwowania spełniania przez dzieci i młodzież obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązku szkolnego i obowiązku nauki. Dane jednostkowe o uczniach i nauczycielach wykorzystywane będą także do właściwego finansowania zadań oświatowych. Od nich zależny będzie m.in. podział części oświatowej subwencji ogólnej.

Nowy system ma stworzyć możliwość dokumentowania kompletnej ścieżki edukacyjnej uczniów – dane o poszczególnych uczniach wykorzystywane będą m.in. w trakcie organizowania i przeprowadzania egzaminów zewnętrznych oraz wydawania świadectw i innych druków szkolnych, a także mierzenia efektywności kształcenia poprzez m.in. badanie edukacyjnej wartości dodanej. Przewidziano również ich uzupełnianie przez okręgowe komisje egzaminacyjne o wyniki egzaminów zewnętrznych. Dane gromadzone będą w postaci odrębnych zbiorów danych o uczniach i odrębnych o nauczycielach (i innych pracownikach systemu oświaty).

W opinii MEN *nowy System Informacji Oświatowej będzie stanowił udoskonalone narzędzie gromadzenia danych do prowadzenia lokalnej polityki edukacyjnej na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym. Rozwiązania dotyczące sposobu zbierania danych gwarantują, że dane zgromadzone w nowym SIO będą bardziej aktualne, wiarygodne i rzetelne, co zwiększy efektywność działań na wszystkich poziomach zarządza-*

nia oświatą. Nowy System Informatyki Oświatowej, który zastąpi obecny, funkcjonujący od 2005 roku, ułatwi zarządzanie oświatą, w tym zoptymalizuje wydatki. Dzięki niemu np. subwencja oświatowa będzie kierowana do samorządów w precyzyjnie ustalonej wysokości.

Niemniej zarówno w czasie procesowania nad ustawą, jak i później słycać wiele głosów krytycznych, związanych głównie z bardzo obszernym zakresem gromadzonych w systemie danych, a co za tym idzie kwestiami związanymi z bezpieczeństwem i ochroną gromadzonych danych osobowych. W trakcie uchwalania zmian toczyła się swoista gra polityczna: burzliwie było w Sejmie, mediach, na forach internetowych. Padły np. głosy, że *teraz resort edukacji ma dysponować gigantyczną bazą danych, w której będzie nazwisko każdego ucznia – od przedszkolaka do maturzysty. Z takimi informacjami jak to, czy uczy się języków obcych, czy ma kartę rowerową, ale także na przykład o poważniejszych chorobach*². Przestrzegano też przed wyciekiem tych danych i używaniem ich (na przykład) do szantażowania rodziców. Kwestie bezpieczeństwa danych podnosił również Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych (będzie kontrolował tworzenie SIO), który ostatecznie wydał pozytywną opinię na temat ustawy.

Odważę się wyrazić swoją opinię na ten temat, popartą wieloletnim stażem zawodowym – i jest to opinia pozytywna. Dostrzegam, podobnie jak w stanowisku MEN, wiele plusów związanych z wykorzystywaniem zebranych danych, zarówno na poziomie lokalnym, jak i centralnym. Dane pozwolą na ich różnorodną analizę, co powinno z kolei czynić oświatę lepszą. Nie kryję natomiast obaw związanych z bezpieczeństwem danych. Przede wszystkim potrzebne są odpowiednie środki finansowe. Planowana kwota na wdrożenie nowego SIO wydaje się być niewystarczająca, ale to zawsze może ulec zmianie. Bardziej obawiam się więc czegoś innego – potrzebne są jeszcze, nawet przy najlepszych uregulowaniach prawnych, wyobrażenia oraz przestrzeganie procedur, a z tym ciągle nie jest u nas najlepiej. Górę bierze z reguły typowa polska definicja jakości („jakość – to będzie”). Boję się lekceważącego podejścia do ochrony wrażliwych danych. A przecież ogromna baza danych wymagać będzie również ogromnej odpowiedzialności.

Na razie niedawno (28 października) upublicznione zostały projekty dwóch rozporządzeń wykonawczych, które uściślają kwestię stosowanych procedur, sprzętu oraz oprogramowania:

1. PROJEKT ROZPORZĄDZENIA MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ w sprawie procedury weryfikacji dostępu do bazy danych SIO,

2. PROJEKT ROZPORZĄDZENIA MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ w sprawie warunków technicznych dla sprzętu oraz oprogramowania służącego prowadzeniu lokalnych baz danych SIO, a także warunków technicznych przekazywania i pozyskiwania danych z bazy danych SIO.

Przypomnijmy przy okazji, że już obecnie dyrektorzy szkół, jako administratorzy danych osobowych, zobowiązani są przestrzegać ustawy o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926 ze zm.). Do tych obowiązków należą m.in.:

- zapewnienie odpowiedniej ochrony technicznej i organizacyjnej przetwarzanych danych,
- imienne upoważnianie osób do wglądu w gromadzone dane,
- prowadzenie dokumentacji przetwarzania danych oraz ewidencji wglądu do nich,
- stworzenie w szkole odpowiednich procedur (polityka bezpieczeństwa oraz instrukcja zarządzania systemem informatycznym).

3. Rodzina, przemoc, szkoła

Zwróćmy jeszcze uwagę na dwa akty prawne z zakresu pomocy społecznej, ale istotnie powiązane z systemem oświaty.

Po pierwsze mam tu na myśli ustawę z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2012 roku. Wprowadzane zmiany dotyczą funkcjonowania i organizacji dotychczas istniejących i zajmujących się tą problematyką placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz funkcjonowania systemu pomocy społecznej. W sytuacji konieczności odebrania dziecka z rodziny naturalnej powinno ono zostać powierzone rodzinnej pieczy zastępczej (rodzina zastępcza lub rodzinny dom dziecka). Rodzinna piecza zastępcza, jej organizacja i funkcjonowanie stanowi zadanie powiatu.

Ustawa wyraźnie wskazuje, że placówki instytucjonalne przeznaczone będą dla dzieci powyżej 7 lub 10 roku życia (założono okres przejściowy stosowania ustawy, i tak np. domy dziecka mają przyjmować dzieci powyżej 10 roku życia od 2015 roku), dla których nie znalazło się miejsce

² <http://forum.gazeta.pl> (15.04.2011).

w rodzinach zastępczych, dzieci wymagające specjalistycznej opieki lub niedostosowane społecznie w rozumieniu ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich. Sytuacje umieszczania dzieci młodszych w domach dziecka będą dopuszczalne w wyjątkowych okolicznościach, np. z uwagi na stan zdrowia lub łącznie z rodzeństwem. Placówki te mogą być przeznaczone dla nie więcej niż 30 wychowanków.

W zapisach ustawowych pojawia się także nowa funkcja asystenta rodziny (zatrudnianego przez wójta lub podmiot, któremu gmina zleciła organizację pracy z rodziną), który ma nieść pomoc rodzinom dysfunkcyjnym w rozwiązywaniu problemów wychowawczych, socjalnych, niezaradności życiowej, a także w prowadzeniu gospodarstwa domowego, planowaniu wydatków i innych obowiązkach rodzicielskich (np. kontakty ze szkołą i innymi instytucjami). Kwalifikacje asystenta określa art. 12 ustawy. Może nią być nie tylko osoba posiadająca wykształcenie wyższe, wystarczające będzie również wykształcenie średnie (poparte odpowiednim szkoleniem), gdyż w ustalaniu możliwości pełnienia roli zawodowej uwzględniono doświadczenie życiowe oraz brak karalności, w tym brak nadużyć i zaniedbań wobec własnej rodziny. Stanowiska asystenta rodziny nie można łączyć z pracą pracownika socjalnego w ośrodku pomocy społecznej. Jego opiece może podlegać nie więcej niż 20 rodzin.

To w tej właśnie ustawie znalazł się zapis, zgodnie z którym nauczyciele, wychowawcy i inni pracownicy pedagogiczni zatrudnieni dotychczas w placówkach opiekuńczo-wychowawczych będą tylko do końca 2013 roku podlegać przepisom Karty Nauczyciela. Od 1 stycznia 2014 roku staną się pracownikami samorządowymi. Dotyczy to placówek wymienionych w art. 228 i 229 nowej ustawy, takich jak: dotychczasowe placówki opiekuńczo-wychowawcze wsparcia dziennego, wielofunkcyjne całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze, całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze typu interwencyjnego, typu socjalizacyjnego oraz typu rodzinnego, a także regionalne placówki opiekuńczo-wychowawcze. Przypomnijmy, że na podstawie ustawy o pracownikach samorządowych są już zatrudniani pracownicy tych placówek, którzy rozpoczęli pracę od 2004 roku.

Zmieniają się także procedury adopcyjne. Za organizację i funkcjonowanie ośrodków adopcyjno-opiekuńczych odpowiedzialni będą marszałkowie województw.

Obszerna ustawa zawiera jeszcze wiele innych zapisów, a przede wszystkim nowelizuje ponad 20 ustaw już funkcjonujących, takich jak np. Kodeks Pracy czy Kodeks Rodzinny i Opiekuńczy. Zainteresowanych odsyłam więc do lektury Dziennika Ustaw nr 149.

Innym nowym i ważnym aktem prawnym jest ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW z dnia 13 września 2011 roku w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. Nr 209 poz. 1245) – data wejścia w życie 18 października 2011 roku.

W rozporządzeniu opisano procedurę postępowania w przypadku otrzymania przez wskazane podmioty informacji o przemoc w rodzinie. Zawiera ono przepisy, które wprost wskazują, jakie działania należy podjąć od momentu zgłoszenia stosowania przemoc w rodzinie do czasu jej zakończenia. Opracowano także nowe wzory formularzy „Niebieska Karta”.

Po zmianach druki „Niebieskiej Karty” będą mogli wypełniać – oprócz funkcjonariuszy policji i pracowników ośrodków pomocy społecznej – także przedstawiciele gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, oświaty i ochrony zdrowia. Po wypełnieniu karta będzie przekazywana do gminnego zespołu interdyscyplinarnego, który ma koordynować pomoc udzielaną ofiarom przemoc w rodzinie.

Zgodnie z nowymi przepisami, cytując komunikat MEN, szkoła ma obowiązek uruchomić procedurę „Niebieskiej Karty”, jeśli zaistniało podejrzenie stosowania wobec ucznia przemoc domowej. Informacja o uruchomieniu tej procedury musi w ciągu 7 dni trafić do przewodniczącego gminnego zespołu interdyscyplinarnego. Wszczęcie procedury odbywa się przez wypełnienie przez uprawnioną osobę (m.in. nauczyciela) formularza „Niebieska Karta – A”.

W skład gminnego zespołu interdyscyplinarnego wchodzi, oprócz pracownika socjalnego, przedstawiciela policji, przedstawiciela ochrony zdrowia oraz reprezentanta gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych także przedstawiciel oświaty. Jest on zobowiązany w szczególności do (§ 15):

- udzielania pokrzywdzonemu informacji o możliwościach uzyskania pomocy (psychologiczno-pedagogicznej, prawnej, socjalnej) oraz możliwościach podjęcia dalszych działań na rzecz poprawy sytuacji osoby dotkniętej przemocą,

- prowadzenia rozmowy z osobami, odnośnie do których istnieje podejrzenie, że są sprawcami przemocy w rodzinie, na temat konsekwencji tego typu postępowania oraz możliwości leczenia i terapii,
 - diagnozowania sytuacji i potrzeb osób, wobec których zachodzi podejrzenie, że są ofiarami przemocy w rodzinie,
 - udzielania kompleksowych informacji rodzicowi, opiekunowi prawnemu, faktycznemu lub osobie najbliższej o możliwościach pomocy psychologicznej, prawnej, socjalnej i pedagogicznej oraz możliwościach udzielania wsparcia rodzinie, w tym o formach pomocy dzieciom, świadczonych przez instytucje i podmioty w zakresie specjalistycznej pomocy na rzecz osób dotkniętych przemocą w rodzinie.
- 4. Inne, „nieoświatowe” nowe akty prawne, ale ważne i przydatne (wszystkie weszły już w życie):**
- USTAWA z dnia 18 sierpnia 2011 roku o bezpieczeństwie osób przebywających na obszarach wodnych (Dz. U. Nr 208, poz. 1240),
 - USTAWA z dnia 18 sierpnia 2011 roku o bezpieczeństwie i ratownictwie w górach i na zorganizowanych terenach narciarskich (Dz. U. Nr 208, poz. 1241),
 - USTAWA z dnia 19 sierpnia 2011 roku o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz. U. Nr 209, poz. 1243),
 - USTAWA z dnia 31 sierpnia 2011 roku o zmianie ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 217, poz. 1280),
 - ROZPORZĄDZENIE MINISTRA PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ z dnia 15 września 2011 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobu usprawiedliwiania nieobecności w pracy oraz udzielania pracownikom zwolnień od pracy (Dz. U. Nr 210, poz. 1253),
 - ROZPORZĄDZENIE MINISTRA SPORTU I TURYSTYKI z dnia 19 września 2011 roku w sprawie dofinansowania zajęć ze środków Funduszu Zajęć Sportowych dla Uczniów (Dz. U. Nr 217, poz. 1290).

Autor jest nauczycielem konsultantem Mazowieckiego Samorządowego Centrum Doskonalenia Nauczycieli, kierownikiem Wydziału w Radomiu

*Nie ma nic cięższego do wykonania,
nic o bardziej wątpliwym powodzeniu, nic trudniejszego do ogarnięcia
niż zainicjowanie nowego porządku rzeczy.*

Niccolò Machiavelli